

Nr 36.

Ankom till riksdagens kansli den 16 april 1937 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående en partiell, kompletterande revision av förmynderskapslagstiftningen.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 55, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Holmbäck* anhållit, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa om utarbetande av förslag till en partiell, kompletterande revision av förmynderskapslagstiftningen.

I fråga om de skäl som föranlett motionärens yrkande får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till motionen.

I 8 och 10 kapitlen lagen den 27 juni 1924 om förmynderskap äro bestämmelser meddelade om förmyndares förvaltning av omyndigs egendom och om tillsyn över sådan förvaltning. Med dessa bestämmelser har åsyftats att i möjligaste mån sörja för att omyndigas ekonomiska angelägenheter skola handhas på ett fullt betryggande sätt. Föreskrifterna innefatta, i jämförelse med förut gällande rätt, en större begränsning av förmyndares fria förvaltningsrätt och en skärpt kontroll över förvaltningen. I sistnämnda avseende, d. v. s. i fråga om tillsynen över förvaltningen, stadgas bland annat skyldighet för överförmyndaren att med ledning av ingiven förteckning samt års- och sluträkningar utöva granskning. Därvid har överförmyndaren särskilt att tillse, att omyndigs tillgångar äro anbragta sålunda att erforderlig trygghet finnes för deras bestånd och skälig avkastning erhålles, så ock att utgifterna för den omyndige icke överstigit vad med hänsyn till hans förmögenhetsförhållanden och omständigheterna i övrigt må anses skäligt.

I fråga om förvaltningens utövande är förmyndares handlingsfrihet underkastad åtskilliga inskränkningar dels såvitt angår placeringen av omyndigs penningmedel dels i avseende å vissa rättshandlingar. Därjämte ha särskilda skyddsåtgärder föreskrivits för möjliggörande av en permanent kontroll från överförmyndarens sida beträffande omyndigs i värdehandlingar anbragta eller hos bank insatta kapitaltillgångar, såframt de överstiga visst belopp. Enligt 8 kap. 8 § förmynderskapslagen skola sålunda aktier, obligationer, skuldebrev och andra sådana värdehandlingar, därest sammanlagda värdet överstiger 2,000 kronor, i den omyndiges namn nedsättas i öppet

förvar hos riksbanken eller annan bank. Vill förmyndaren uttaga nedsatt värdehandling, har han att söka överförmyndarens tillstånd. De nedsatta värdehandlingarna skola under överförmyndarens tillsyn vårdas i enlighet med vad om dylik vård av omyndigs värdehandlingar särskilt stadgas. I 9 § samma kapitel stadgas vidare, att rörande omyndigs medel, som insätts eller inestå hos bank, skall förmyndaren göra förbehåll, att medlen ej må uttagas utan överförmyndarens tillstånd efter vad särskilt är stadgat. Skyldighet att göra sådant förbehåll föreligger dock icke i fråga om medel, som behöva hållas tillgängliga för mötande av löpande utgifter, och icke heller när sammanlagda beloppet hos bank inestående medel icke överstiger 1,000 kronor. Hava underåriga syskon gemensam förmyndare, skola vid beräkningen av ovannämnda belopp syskonens medel sammanräknas.

Vad i ovan omförmälda hänseenden gäller i fråga om förmyndare skall, enligt 11 kap. 8 § förmynderskapslagen, i tillämpliga delar gälla i avseende å god man, som förordnas enligt bestämmelserna i nämnda kapitel.

I en den 27 juni 1924 utfärdad lag meddelas särskilda bestämmelser om vård av omyndigs värdehandlingar. Om förmyndare vill uttaga hos bank nedsatt värdehandling eller giva banken uppdrag att överlåta eller pantsätta sådan handling, är banken enligt nyssnämnda lag pliktig tillse, att överförmyndarens tillstånd till handlingens uttagande föreligger. Vidare innehåller denna lag, bland annat, bestämmelser angående ansökan om tillstånd att utfå nedsatt värdehandling och om sådan ansökans prövning, så ock om förmyndares skyldighet att till överförmyndaren ingiva redogörelse för vidtagna åtgärder eller anmälan att tillståndet icke blivit använt. Dessa föreskrifter skola i tillämpliga delar gälla i fråga om uttagande av medel, som inestå hos bank och beträffande vilka förbehåll gjorts, att de ej må uttagas utan överförmyndarens tillstånd.

Genom särskilda lagar den 27 juni 1924 ha i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse och lagen den 29 juni 1923 om sparbanks införts bestämmelser därom, att i fråga om medel, som stå under förvaltning av förmyndare eller god man efter vad i lagen om förmynderskap är stadgat, förbehåll när som helst må göras att medlen ej må uttagas utan överförmyndarens tillstånd, samt att, då sådant förbehåll gjorts eller då med sådant tillstånd uttagning av medel skett, anmärkning om tillståndet skall göras i insättningsbevis eller motbok.

Vad beträffar förmynderskapslagstiftningens innehåll i övrigt i de delar som av motionären beröras, får utskottet hänvisa till den i motionen däröver lämnade, här nedan återgivna framställningen.

I motionen framhålles till en början att erfarenheterna utan fråga torde ha visat, att förmynderskapslagstiftningen uppfyllt de förhoppningar, man ställt på den; särskilt hade förskingring av förmyndarmedel mycket väsentligt försvårats. Under verksamhet såsom överförmyndare i Uppsala stad hade motionären emellertid funnit, att på en eller annan punkt lagbestämmelserna skulle kunna erhålla en formulering som innebure ytterligare skydd för

myndlingarna, under det att å andra sidan i ett särskilt hänseende en förenkling skulle kunna ske. I berörda avseenden anföres i motionen följande.

Då ett förmynderskap för en underårig blir föremål för inskrivning, komma i regel bouppteckning och arvskifte att inlämnas till överförmyndaren. Dessa handlingar bilda sedan utgångspunkten för kontrollen över förmyndarens förvaltning. Då förmynderskap anordnas för t. ex. en person, som blivit sinnessjuk, skapas åter motsvarande utgångspunkt genom att förmyndaren till överförmyndaren inger en förteckning å den omyndiges egendom. Några stadganden motsvarande reglerna om förrättande av bouppteckning efter död person finnas ej beträffande denna förteckning, utan förmyndaren upprättar den utan någon kontroll. Ett fall har förekommit, då en förmyndare helt enkelt utelämnat en tillgång, som den omyndige ägde. Kanske först efter många år, om ens någonsin, upptäckes detta. Man skulle kunna ifrågasätta, att rätten finge möjlighet att för nu nämnda förmynderskap förordna om upprättande av en verklig bouppteckning, som underskrevs av de närmaste släktingarna eller andra personer.

Då den omyndiges värdehandlingar nedsatts i öppet förvar i bank, har därmed icke för alla fall förmyndaren förlorat möjligheten att utan överförmyndarens samtycke disponera över det kapital, de representera. Om den omyndige t. ex. äger en obligation, som utlottas, ställes beloppet till förmyndarens disposition. Förmyndaren skall sedermera inom en månad lämna redogörelse till överförmyndaren för huru beloppet använts. Dessa regler lämna en möjlighet till förskingring öppen, och den lucka i skyddet för myndlings medel, som alltså finnes, blir större genom att förskingringen kanske icke kan konstateras genast efter månadens utgång utan först efter påstötningar och anmodanden från överförmyndaren och kanske från rätten. På ett enkelt sätt skulle här förskingringsmöjligheterna falla bort, om det föreskrevs, att beloppet skulle insättas å spärrad bankräkning, där det finge kvarstå tills placering i andra obligationer, i in-teckningar eller dylikt, ägde rum. Mot denna lösning, som förordades av lagrådet vid granskningen av förslaget till förmynderskapslag, gjorde departementschefen bland annat den anmärkningen, att den skulle nödvändiggöra ett stort antal ansökningar till överförmyndaren, vilka alltid måste bifallas och därför vore onödiga. Skall hänsyn tagas till överförmyndarens arbetsbörda, torde emellertid tvärtom lagrådets förslag vara det lämpligare. För överförmyndaren torde det icke medföra ökat arbete om förevarande belopp genast insattes på spärrad räkning — jag vågar så mycket hellre göra detta uttalande, som en av de banker, med vilka jag som överförmyndare samarbetar, redan nu tillämpar denna regel, ehuru lagen går ut från annan grundsats. Däremot betyder det omgång och besvär för överförmyndaren, att han på grund av de nuvarande lagreglerna är tvungen att bevaka ärendet, så att han efter utgången av månadsfristen får in redogörelsen av förmyndaren. I flertalet fall känner icke förmyndaren till att han skall redovisa beloppet inom en månad, och överförmyndaren måste då särskilt anmana honom att göra det. Som helhet måste sägas, att på förevarande punkt den gällande lagstiftningen innebär en otrygghet, som är alldeles onödig.

En omplacering av den omyndiges kapitaltillgångar tänker sig förmynderskapslagstiftningen skola ske så, att förmyndaren får uttaga de värdehandlingar, som skola försäljas, eller de medel, som skola användas till inköp av nya värdehandlingar, varefter förmyndaren skall i öppet förvar nedsätta förvärvade värdehandlingar eller å spärrad räkning insätta influtna medel. Säkrare och bättre vore att som regel låta transaktionerna ske genom ban-

kerna, så att bankerna utlämnade försålda värdehandlingar mot livkvid, som spärrades, eller utbetalade spärrade medel mot inköpta värdehandlingar, vilka nedsattes i öppet förvar, allt i den mån icke överförmyndaren, då särskilda fall förelåge, medgäve annat förfarande. Infördes denna regel, skulle även här förskingningsmöjligheterna minska.

Den punkt där man, som antytts, å andra sidan kunde tänka sig ett enklare förfarande än nu, gäller lån mot livförsäkringar. Mycket ofta inträffar, att omyndigs föräldrar behöver för utgifter för sitt barn belåna en försäkring, som de tagit för barnet och bankerna fordra då överförmyndarens tillstånd till att försäkringen ställes som säkerhet. Detta tillstånd kan icke givas utan att förmynderskapet inskrives, vilket emellertid medför besvär både för rätten, överförmyndaren och förmyndaren samt dessutom en — låt vara ringa — utgift för myndlingen eller hans föräldrar. Då det gäller upptagande av lån till belopp om ett- å tvåhundra kronor, uppfattar allmänheten överförmyndarens fordran på inskrivning av förmynderskapet närmast som ett trakasserier. Önskligt vore, att överförmyndaren, då det endast är fråga om ringa belopp, ägde, utan att förmynderskapet inskrives, giva tillstånd för föräldrar att ställa av sitt barns försäkring som säkerhet för lån.

Den lista på önskemål jag nu givit skulle kunna förlängas. Ett önskemål vore en föreskrift att förmyndaren måste nedsätta värdehandlingar i öppet förvar i bank, om värdet överstege 1,000 och ej som nu först 2,000 kronor, ett annat, att laglig möjlighet finnes för överförmyndaren att i vissa fall spärra omyndigs medel genom ett meddelande direkt till banken (vilket emellertid är en svårlost fråga), ett tredje, att bankerna skulle vara skyldiga att sända överförmyndaren, med vilken de redan enligt gällande regler äro skyldiga att stå i korrespondens (se 2 § 7 mom. i lagen om vård av omyndigs värdehandlingar och jfr 6 § samma lag), avskrift av förvaringsbevis å deponerade värdehandlingar, ett fjärde, att överförmyndaren finge underrättelse om, när boskillnad äger rum mellan äkta makar, av vilka den ena är omyndig, detta för att sätta överförmyndaren i tillfälle att kontrollera, att bodelning sker. Redan det anförda torde emellertid hava motiverat önskemålet om en viss revision av förmynderskapslagstiftningen.

I motionen påpekas även att frågan om vissa partiella förändringar i förmynderskapslagstiftningen ställts under debatt redan år 1932 av borgmästaren i Stockholm Gunnar Fant genom en artikel i Svensk juristtidning (sid. 373 ff) under rubriken »Luckor i förmynderskapskontrollen».

Här må även omnämnas, att till Kungl. Maj:t inkommit flera olika framställningar berörande förmynderskapslagstiftningen.

Sålunda har överförmyndaren i Sundsvall i en den 28 maj 1935 dagtecknad skrift anhållit, att Kungl. Maj:t ville taga under omprövning huruvida till skydd för omyndigas egendom viss uppgiftsskyldighet kunde utsträckas längre än vad enligt gällande lag vore bestämt. Enligt nämnde överförmyndares förmenande borde sålunda utredningsmannen för ett dödsbo vara skyldig att, när omyndigs medel översänts till förmyndaren, på samma gång lämna rapport till vederbörande överförmyndare om remissan, samt borde för övrigt, beträffande myndigheter eller andra som för närvarande vore skyldiga att lämna vissa uppgifter till förmyndaren, denna uppgiftsskyldighet utvidgas att omfatta uppgifter jämväl till vederbörande överförmyndare.

Vidare har riksdagens justitieombudsman i en den 31 december 1935 dag-

tecknad skrift (se J. O:s till 1936 års riksdag avgivna ämbetsberättelse s. 263 ff) gjort framställning angående skyldighet för förmyndare att vid uppbärande av omyndig tillkommande försäkringsbelopp förete bevis om överförmyndarens tillstånd till beloppets utbetalning.

Slutligen har motionären herr Holmbäck i en den 21 januari 1936 dagtecknad skrift — i anslutning till justitieombudsmannens nyssberörda framställning — framfört den även i förevarande motion berörda frågan om ett enklare förfarande i vissa fall vid belåning av omyndigs livförsäkring.

Nämnda framställningar äro beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

Den år 1924 genomförda lagstiftningen på förmynderskapsrättens område torde i stort sett ha motsvarat de förväntningar man ställt på densamma. Emellertid ha under senare tid, i anledning av timade händelser eller av annan orsak, från olika håll framkommit önskemål om vissa kompletteringar av eller smärre jämkningar i de gällande rättsreglerna. Såsom av utskottets redogörelse framgår ligga sålunda vissa framställningar i ämnet under Kungl. Maj:ts prövning. Syftet med två av dem — den ena gjord av riksdagens justitieombudsman och den andra av en överförmyndare — är att i särskilda hänseenden åvägabringa ytterligare skydd för myndlingarnas egendom. I en tredje framställning, gjord av motionären och berörande en även i motionen upptagen fråga, väckes krav på en förenkling av vissa föreskrifter å området.

I motionen framföres — förutom det önskemål som enligt vad nyss nämnts redan dragits inför Kungl. Maj:t — ett antal frågor av olika betydelse, huvudsakligen avseende att bereda ökat skydd för de omyndiga. En del av dessa frågor ha redan vid den nya förmynderskapslagstiftningens tillkomst varit föremål för ingående överväganden. Det kunde vid sådant förhållande synas mindre lämpligt att så snart efteråt åvägabringa en ändring av de regler som framgått av nämnda prövning. Märkas bör emellertid att det här huvudsakligen gäller vissa formella detaljföreskrifter vilka även om de ingå som ett led i kontrollsystemet för förmynderskapsvården likväl äro var för sig tämligen fristående. Och de nyssberörda betänkligheterna mot en så snar lagrevision torde vika, därest den hittills vunna erfarenheten otvetydigt skulle giva vid handen att en eller annan mindre jämkning i eller komplettering av ifrågavarande bestämmelser skulle medföra en väsentligt ökad trygghet eller en avsevärd förenkling.

Utskottet anser sig icke böra ingå på ett närmare bedömande av det berättigade i de olika av motionären framställda kraven. Emellertid har av den prövning utskottet underkastat desamma framgått, att de åtminstone till en del torde vara värda beaktande. Så mycket hellre som vissa frågor angående förmynderskapslagstiftningen redan dragits under Kungl. Maj:ts prövning, vill utskottet därför ansluta sig till tanken att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om en översyn av föreskrifterna angående förmynderskapskontrollen. Därvid torde det vara lämpligt, att tillfälle lämnas dem som under den gångna tiden närmast ha haft hand om förmyndarvård och för-

Utskottet.

valtning av omyndigas medel att giva del av vunnen erfarenhet samt framställa därav påkallade önskemål.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville i enlighet med de av utskottet ovan angivna riktlinjerna låta verkställa en översyn av den gällande förmynderskapslagstiftningen samt för riksdagen framlägga det eller de förslag som därav kunna föranledas.

Stockholm den 16 april 1937.

På första lagutskottets vägnar:

THORWALD BERGQUIST.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:
från första kammaren: herrar *Klefbeck*, *Erik Anderson**, *Velander**, *Ernst Svenson*,
*Ruben Wagnsson**, *Branting* och *Otto Wangson*;

från andra kammaren: herrar *Bergquist*, *Lindqvist* och *Lindmark*, fru *Östlund* samt
herrar *Ryberg*, *Olsson* i Mellerud, *Johansson* i Krogstorp och *Lindberg* i Stockholm.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.